

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin rajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Pykälän toisessa momentissa tulisi selkeyttää termi ”muulla tavoin ihmisarvoa loukkaava” niin että se selkeästi sisältäisi myös syrjinnän kiellon. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ehdottaa, että 4a § 2 momentti muutetaan seuraavaan muotoon: ”Kasvatus, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia, syrjiviä tai mulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia.”

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon päätöksissä on erityisen tärkeää tunnistaa mahdolliset syrjintäperusteet ja suhtautua niihin ilman ennakoasenteita. Esimerkiksi lapsen kulttuurinen ja / tai uskonnollinen tausta voi edellyttää tiettyjen erityistarpeiden huomioimista. Myöskään lapsen vanhemman vammaisuus tai kuuluminen johonkin etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöryhmään ei saa vaikuttaa syrjivästi lasta koskevassa päätöksenteossa. On tärkeää tunnistaa, että yksittäisen työntekijän syrjivät asenteet tai ennakkoluulot saattavat johtaa lapseen kohdistuviin syrjiviin toimenpiteisiin. Siksi viranhaltijoiden ja kaikkien lastensuojelun toimijoiden yhdenvertaisuuskoulutukseen on tarpeellista panostaa. Myös eri vähemmistöjä koskevan tiedon lisääminen on tärkeää.

Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lastensuojeluviranomaiset käyttävät sijaishuollon järjestämiseen liittyen julkista valtaa, jolla on olennaisia vaikutuksia lasten ja heidän läheistensä perusoikeuksien toteutumiselle. Perusoikeuksien turvaamisvelvoitetta on osaltaan täsmennetty yhdenvertaisuuslain 5 §, jossa säädetään viranomaisten velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan.

Valtuutettu ehdottaakin, että yksityiskohtaisiin perusteluihin lisättäisiin viittaus yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 §, jonka mukaan viranomaisen on kaikessa toiminnassaan edistettävä yhdenvertaisuutta ja laadittava yhdenvertaisuussuunnitelma yhdenvertaisuuden edistämisen tueksi. Yhdenvertaisuuslain 5 § edellyttää, että viranomainen arvioi etukäteen, miten yhdenvertaisuus toteutuu eri tavalla syrjinnän vaarassa olevien asiakkaiden kannalta viranomaisen kaikissa toiminnoissa, esimerkiksi lastensuojelun eri toimenpiteissä ja käytänteissä. Viranomaisen tulee ryhtyä yhdenvertaisuusarviointinsa mukaisesti tehokkaisiin, tarkoituksenmukaisiin ja oikeasuhtaisiin toimenpiteisiin toteuttaakseen aiempaa paremmin yhdenvertaisuutta ja ehkäistäkseen syrjintää sen eri toiminnoissa.

Osana yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitetta viranomaisen tulee laatia toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma (YVL 5 § 2 momentti). Toimenpiteiksi tulisi valita ja priorisoida kaikki sellaiset toimet, joiden toteuttamatta jättämisellä on tunnistettu olevan riski aiheuttaa eriarvioistumista, epäyhdenvertaisuutta ja syrjäytymistä. Perusteluissa olisi syytä kiinnittää huomioita myös siihen, että niin ikään julkista hallintotehtävää hoitavalla yksityisellä taholla on yhdenvertaisuuslain viranomaisvelvoitteet tältä osin. Lisäksi julkista hallintotehtävää hoitavalla yksityisellä taholla, jolla on säännönmukaisesti vähintään 30 henkilöä palveluksessaan, on velvollisuus laatia toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Erittäin positiivisia vaikutuksia. Kohtuullinen asiakasmitoitus myös on omiaan vähentämään syrjiviä tilanteita ja käytänteitä, kun asiakkaan tilanteeseen on enemmän aikaa perehtyä. Tiimimallien, työnohjauksen, osaamisen vahvistamiseen ja työolosuhteisiin panostaminen on myös tärkeää. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää myös pyrkimystä turvata sama lastensuojelun työntekijä koko prosessin ajaksi erinomaisena keinona. Näiden keinojen välttämättömyyttä tulisi hallituksen esityksessä korostaa sen sijaan että ne on nyt kirjoitettu muotoon ”tulisi panostaa” ja mahdollisuuksien mukaan”.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että terveyden- ja sosiaalihuollon erityiset velvollisuudet on sijoitettujen lasten osalta kirjattu esitykseen. On myös tärkeää, että vammaiset lapset ja erityisesti diagnosoimattomat vammat ja sairaudet mainitaan säännöksissä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää huolensa muun muassa autismin kirjon lapsista ja nuorista, joille tehtiin THL:n vuonna 1997 syntyneiden kohorttitutkimuksen mukaan lastensuojelun sijoituksia moninkertaisesti verrattuna ikäluokkaan keskimäärin, mikä voi osittain liittyä mm. neuropsykiatrisiin häiriöihin liittyvään alidiagnosointiin. Lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta voi olla hyvinkin ratkaisevaa, että myös sijaishuollon tilanteissa hänelle voidaan varmistaa perus- ja erityistason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

-

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

-

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Yhdenvertaisuusvaltuutettu viittaa ja yhtyy siihen mikä Oikeuskanslerinvirasto / Valtioneuvoston Oikeuskansleri on asiasta lausunut:

"Säännöksen täsmennykset ovat asianmukaisia. Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että nykyisessä säännöksessä oleva virke ” lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta” on jätetty ehdotetusta säännöksestä pois. Pitäisin perusteltuna virkkeen säilyttämistä säännöksessä, erityisesti huomioon ottaen ulkomaalaistaustaisten lasten osuus lastensuojelun asiakkaista."

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

-

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

-

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

-

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

-

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

-

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

-

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

-

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

-

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion

lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Björkberg Elli
Yhdenvertaisuusvaltuutettu